

શ્રી ગણેશજયંત્રી
જ્ઞાન ગ્રંથમાળા
દાદાસાહેબ, ભાવનગર.
ફોન : ૦૨૭૮-૨૪૨૫૩૨૨
૩૦૦૪૮૪૬

1816

ન-પરિહૃત-પ્રત્યુત્તરમ્

વા

શ્રમશીલકઃ

—મહાલવિજયઃ

॥ अहम् ॥

नमोनमः श्री प्रभुधर्मसूरये ।

सुदर्शन-पण्डित-प्रत्युत्तरम्

वा

भूमशोधकः

••♦•• □□ •♦♦••

कर्त्ता

न्यायविशारद-न्यायतीर्थ-उपाध्याय

श्री मंगलविजयजी महाराज

प्रकाशकः

हेमचन्द्र शम्भुचन्द्र शाह

कलकत्ता ।

प्रथमावृत्तिः

१०००

वीर सं० २४६७

धर्म सं० १६

विक्रम सं० १९६७

॥ ॐ अहं ॥

उल्लासकल्लोलिनी कर्त्तृ महाशयानां सुदर्शन
पंडितानां जैन-तत्त्व-विषयक विचारप्रदर्शको-

ल्लासकल्लोलिन्या प्रत्युत्तरम् वा भ्रम-
शोधक ग्रन्थस्य संस्कृत पद्यमयस्य

रचयिता

जगत्पूज्य शास्त्रविशारद जैनाचार्य
श्री विजयधर्मसूरीश्वर शिष्य न्याय-
तीर्थ न्याय-विशारदोपाध्याय
मङ्गलविजयः

मुद्रापण साहाय्यम्

बोथरा-कुल-चन्द्रेण, उदयचन्द्र चारुणा ।
धैर्योदार्यगुणाढ्येन, धर्मकार्यविधायिना ॥१॥

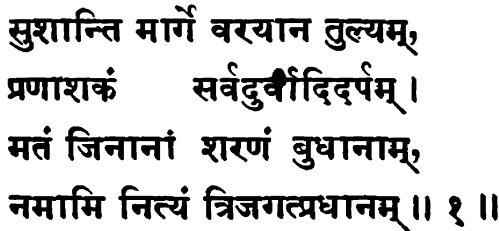
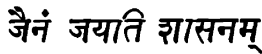
कल्लोलिन्याश्चभ्रान्तिनां, शोधको भ्रमशोधकः ।
तस्य मुद्रापणे द्रव्य-साहाय्यं तेन स्वीकृतम् ॥२॥

गुरूणामुपदेशस्तु, शिरोधार्यं सदा तव ।
ग्रन्थप्रचारकर्तृणां, ज्ञानाऽऽवारक्षयः फलं ॥३॥

नमोनमः श्री प्रभुधर्मसूरये ।

अमशोधकः

वन्दित्वा पार्श्वदेवेशं धर्मसूरिं गुरुं तथा ।
सुदर्शनस्य भ्रान्तीनां निरासः क्रियते मया ॥ २ ॥

दाक्षिणात्यो महाभागो भूतपूरी निवासकः ।
 सुदर्शनाऽभिधेयश्च ग्रन्थं च कृतवान् खलु ॥ १ ॥
 कल्लोलिनी च यस्याख्या वर्तते पुस्तकस्य च ।
 बहु भ्रान्तिश्च जैनेषु कृता तेन मनीषिणा ॥ २ ॥
 तदर्थं क्रियते यन्नः दर्शनभ्रमशोधकः ।
 कासांचिच्चैव भ्रान्तीनां निरसनं विधीयते ॥ ३ ॥

जैनधर्मविषयकमान्यता तेन या दर्शिता सा अक्षरशोऽत्र
 लिख्यते ।

१—आर्हतोऽपि जगत्सर्वं कार्यकारणरूपेण नित्यानित्य
 सत्यासत्य भिन्नाभिन्नात्मकम् ।

२—आत्मानः कर्माऽनुगुण शरीर परिणाम परिमाणाः ।

३—अनादिसंसारः ।

४—मलधारणाऽऽत्मज्ञानादिभिः प्रकृतिविनिर्मोकादूर्ध्वगति
 प्राप्तिर्मोक्ष इति जैनसिद्धान्तस्तेन प्रतिपादितः ।

आर्हतेति च संप्रोच्य यदुक्तं तदसत्यकम् ।

जैनशास्त्रे च तादृक्षी मान्यता नैव विद्यते ॥ ४ ॥

कस्य चिज्जैन शास्त्रस्य दत्तं नैव प्रमाणकम् ।

अप्रमाणिक वादोऽयं जैनसिद्धान्तसंमतः ॥ ५ ॥

जैनैस्तादृक् च नो प्रोक्तं कथं मिथ्या विधीयते ।

मिथ्यावाद प्रवक्तव्ये दोषाऽवकाशता भवेत् ॥ ६ ॥

जगत्सर्वं च जैना वै गदन्ति नैव तादृशम् ।

अपितु द्रव्यपर्यायरूपं जैनेश्च मन्यते ॥ ७ ॥

कार्यकारणरूपं च प्रोक्तं न जैनशासने ।
 अपितु बौद्ध राधान्तः कुतोऽत्र परिदर्श्यते ॥ ८ ॥
 नित्यानित्यत्वरूपं च बौद्धैर्न स्वीकृतं कदा ।
 कार्यकारणकं यत्र तत्र नित्यादिकं नहि ॥ ९ ॥
 सर्वथाऽसत्यरूपं तु खपुष्पं परितिष्ठति ।
 शून्यवादिगृहे तच्च अन्यत्र नैव संमतम् ॥ १० ॥
 परस्परं च कार्यकारणता क्षणिके मता ।
 जैनेषु नैव तादृक्षं सर्वथा संमतं खलु ॥ ११ ॥
 जैन बौद्धस्य सिद्धान्तावलोकनं कृतं न चेत् ।
 कथं तर्हि तदीयानां मान्यता दर्शिता त्वया ॥ १२ ॥
 भेदज्ञानं विना कृत्वा लेखिनी चोद्यता तव ।
 अतएव च हास्यावकाशता जायते नृणाम् ॥ १३ ॥
 जडचेतन मध्ये च सर्वथा भिन्न रूपता ।
 अनादिकालिकी ज्ञेया तत्र नोऽभिन्नतामता ॥ १४ ॥
 जडचेतन रूपं च जगज्जैनैर्निगद्यते ।
 तत्र खपुष्प सादृक्षी अभिन्नता प्रकीर्तिता ॥ १५ ॥
 उपयोगस्वरूपाः स्युः आत्मानो जैनदर्शने ।
 कर्मानुगुण इत्यादि जैनेषु नैव सर्वथा ॥ १६ ॥
 एकान्तकर्मवादश्च मीमांसकेषु संमतः ।
 पञ्चकारणवादोहि संमतो जैनशासने ॥ १७ ॥
 सिद्धात्मसु च नो तादृक् कर्माभावाच्च सर्वथा ।
 शरीरस्यापि नो सत्ता तत्र केनापि रूपतः ॥ १८ ॥

अतस्तल्लक्षणं नैव सिद्धात्मनि प्रयुज्यते ।
 अव्याप्त्यादिकं दोषेण दुष्टं तत्परिज्ञायताम् ॥ १६ ॥
 मलधारणद्वारा च मुक्तिर्नो जैनशासने ।
 सम्यग्ज्ञानक्रियाभ्यां च मुक्तिस्तु जैनसंमता ॥ २० ॥
 मलधारणकर्तव्ये यदि मुक्तिश्च संभवेत् ।
 तदाऽघोरि मनुष्याणां प्रथमा परिजायते ॥ २१ ॥
 मलधारणरूपं तत् कथं मुक्तेश्च कारणम् ।
 निरूपितं त्वया जैने बन्ध्यापुत्रसमं खलु ॥ २२ ॥
 निर्मोक्तता प्रकृत्याश्च चोर्ध्वगतौ न हेतुता ।
 उर्ध्वगप्राप्तिमात्रत्वं मोक्षो नैवाभिधीयते ॥ २३ ॥
 प्रकृतेर्मान्यता चैव सांख्यदर्शनसंमता ।
 महत्तत्त्वादितत्त्वानामुत्पत्तिं कारणं खलु ॥ २४ ॥
 महत्तत्त्वादितत्त्वानां वेदान्तसांख्यमान्यता ।
 जैनेषु प्रकृत्यादीनि तत्त्वानि सन्ति नैव च ॥ २५ ॥
 कृत्स्नकर्मक्षयाच्चैव मोक्षस्तु जैनसंमतः ।
 अनन्तसुखसंवेद्यं ज्ञानादिकं तथैव च ॥ २६ ॥
 सर्वथाऽनादि संसारः जैनैर्नैव निगद्यते ।
 द्रव्यतोऽनादि संसारः पर्यायेण न संमतः ॥ २७ ॥

१ प्रोक्तं च तत्त्वार्थं सूत्रे प्रथमाऽध्याये प्रथमसूत्रं सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्राणि मोक्षमार्ग इति ।

२ उर्ध्वगतिप्राप्तिः ।

३ ज्ञानाद्यनन्तचतुष्टयरूपत्वं ।

किंच सिंहावलोकं च कार्यकारणतादिके ।
 क्रियते जड़चैतन्ये घटते नैव तादृशम् ॥ २८ ॥
 चैतन्यस्य न हेतुत्वं जड़तायां विभाव्यते ।
 कार्यताऽपि न तत्रैव केन रूपेण संमता ॥ २९ ॥
 जड़ोत्पत्तेश्च हेतुत्वं चैतन्ये नैव संभवेत् ।
 कार्यताऽपि न तत्रैव केन रूपेण संमता ॥ ३० ॥
 यदि चैतन्यतत्त्वेच कार्यता मन्यते मया ।
 तदा जड़स्य कार्यत्वे चैतन्ये जड़ता भवेत् ॥ ३१ ॥
 यादृशं कारणं यत्र कार्यं तादृक्च जायते ।
 जड़कारणतायां वै चैतन्ये जड़ता खलु ॥ ३२ ॥
 यदि चैतन्यतत्त्वेषु नित्यत्वं नैव मन्यते ।
 तदा जैनैः कथं तर्हि योगादिकं च पाल्यते ॥ ३३ ॥
 अत्यन्ताभावसम्बन्धो जड़चैतन्योयोर्मतः ।
 कार्यकारणता तर्हि कथं जैनेः प्रदर्श्यते ॥ ३४ ॥
 दानतपः किमर्थं वै क्रियते फललिप्सुना ।
 बन्ध्यापुत्रसमा चैव तादृशी मान्यता जिने ॥ ३५ ॥
 कथं मिथ्या समारोपः त्वया जैने विधीयते ।
 जैनदर्शनज्ञानस्य शून्यता त्वयि भाव्यते ॥ ३६ ॥
 जैनदर्शनशास्त्राणामभ्यासं च कृतं न चेत् ।
 खण्डनं च कथं तर्हि विदुषा परितन्यते ॥ ३७ ॥
 शुष्ककथाऽनुसारित्वं भवतां नैव युज्यते ।
 धर्मवादाऽनुसारेण वक्तव्यं हि भवादृशैः ॥ ३८ ॥

विमर्शकं समुद्दिश्य लिखितं भवता खलु ।
 तत्सर्वं युक्तिहीनत्वं प्रमाणेन प्रदर्श्यते ॥ ३६ ॥
 वेदविषयज्ञानस्य भवतोऽभावश्च सर्वथा ।
 शंकरादिकविज्ञानां कृतिमुद्दिश्य तत्त्वतः ॥ ४० ॥
 लिखितं स्वीय सदग्रन्थे नूतनं न कृतं त्वया ।
 महावीरत्वनामाऽऽख्यः जैनधर्म प्रवर्तकः ॥ ४१ ॥
 प्रतिमादि गुणैर्युक्तः आद्यस्तद् धर्मदेशकः ।
 अपरो नैव ज्ञातव्यः एवकारेण बोध्यते ॥ ४२ ॥
 कूपमण्डूकता तेन वाक्येन परिदृशिता ।
 नहि स्वकीय सिद्धान्तः स्वयं कदाऽपि वीक्षितः ॥ ४३ ॥
 ऋगवेदादि शास्त्रेषु मंत्रा जैनत्वद्योतकाः ।
 शतशः परितिष्ठन्ति नेत्रमुन्मूल्य दृश्यताम् ॥ ४४ ॥
 ऋषभादिजिनेन्द्राणां सुमतिजिनस्वामिनाम् ।
 श्री श्रेयांसप्रभूणां चारिष्ट्रनेमिजिनस्य वै ॥ ४५ ॥
 वर्धमानमहावीरप्रभूणां नामपूर्वकाः ।
 बाढं मंत्राश्च तिष्ठन्ति त्वच्छास्त्रं दृश्यतां त्वया ॥ ४६ ॥
 एवं तीर्थकराणां च भरतादि चक्रवर्तिनाम् ।
 मंत्राणां विद्यमानेऽपि कथमाद्यः स देशकः ॥ ४७ ॥
 प्रथम आदिदेवः स्यात् सुमतिश्च पञ्चमो मतः ।
 श्रीश्रेयांसप्रभुश्चैव एकादशतमः खलु ॥ ४८ ॥

१ शंकराचार्यादि ।

२ तेषु कतिचिच्छलोका जैनत्व द्योतकाः सन्ति ।

अरिष्टनेमिनाथश्च द्वाविंशतितमः स्मृतः ।
 वर्धमानजिनेन्द्रश्च चतुर्विंशतिसंख्यकः ॥ ४६ ॥
 वर्धमानस्य पूर्वोऽपि त्रयोविंशतिसंख्यकाः ।
 तेषां वेदेषु नामानि कतिचित्सन्ति पूज्यतः ॥ ५० ॥
 कथं तर्हि महावीरः जैने चाद्यप्रवर्तकः ।
 अतो विचार्य वक्तव्यं परमन्तव्यतत्त्वकम् ॥ ५१ ॥
 श्रीमद् भागवते ग्रन्थे योगवाशिष्ठशास्त्रके ।
 महाभारतपौराणे श्लोका जैनत्व द्योतकाः ॥ ५२ ॥
 वेदरहस्यग्रन्थे च व्याख्याताः कतिचिन्मया ।
 ततोऽपि ते च ज्ञातव्याः भ्रान्तिनिरासकांक्षिणा ॥ ५३ ॥
 वेदात्प्रागपि नो चेत्ते तर्हि तन्नामता कथम् ।
 अतस्ततोऽपि प्राचीनाः सर्वे तीर्थकरा मताः ॥ ५४ ॥
 अनादिता च वेदेषु यदि त्वया निगद्यते ।
 दोषाऽवकाशता तत्र प्रत्यक्षेण विलोक्यताम् ॥ ५५ ॥
 ऋषभादिप्रभूणां च सादित्वं स्वीकृतं समैः ।
 कथं तेऽपि समायाताः अनादि वेद शास्त्रके ॥ ५६ ॥
 तद्दोषस्य निरासाय तेषां यदि च नित्यता ।
 तदा तेषां पितृणां च पुत्राणां संभवः कथम् ॥ ५७ ॥
 चतुर्विंशति तीर्थकराणां च स्वीकृतिर्यदि ।
 तदा तेषु च मध्ये वै प्राथम्यमादिनाथके ॥ ५८ ॥
 श्रीमद्भागवते चैव अतएव निरूपितम् ।
 एकादशसु स्कन्धेषु ग्रन्थं निष्कास्य दृश्यताम् ॥ ५९ ॥

तर्हि कथं महावीरे प्रथमं तत्प्रवर्तनम् ।
 भवद्भिलिखितं तद्धि युक्तिप्रमाणशून्यतः ॥ ६० ॥
 अन्तिमस्तु महावीरो भगवान् जैनसम्मतः ।
 यद्याद्यश्च महावीरः मन्यते हि भवादृशैः ॥ ६१ ॥
 तदा वेदादि शास्त्रेषु ऋषभाद्याः कथं मता ।
 जैनशास्त्रेषु सवेत्र क्रमतः प्रतिपादिताः ॥ ६२ ॥
 यदि तत्र न प्रामाण्यं वेदेषु तत्कथं भवेत् ।
 युक्तिप्रमाणराहित्ये वक्तव्ये न विवेकता ॥ ६३ ॥
 एतत्कालं समुद्दश्य प्रवर्तकत्वमुच्यते ।
 तदा त्वयाऽपि मन्तव्यं आद्यत्वमृषभे जिने ॥ ६४ ॥
 महावीरोऽन्तिमो ज्ञेयः युक्तिः युक्त्या विचारणे ।
 असंबन्धत्वदोषो हि अतएव निवर्तते ॥ ६५ ॥
 अपेक्षया च प्रोक्तं तत् विवादस्तत्र नो भवेद् ।
 अथवाऽनादिता जैने पारंपर्यानुयोगतः ॥ ६६ ॥
 आस्तिकनास्तिक्य चर्चा वादोऽपि नैव चर्चितः ।
 परन्तु हार्दिको भावो वेदाऽनुयायिनस्तव ॥ ६७ ॥
 वेदाऽनुयायि व्यक्तौ च यद्यास्तिक्यं निगद्यते ।
 तदा जैमिनि भक्ता ये घोरहिंसाविधायकाः ॥ ६८ ॥
 त एव चास्तिका ज्ञेया वेदशास्त्रावलम्बतः ।
 ये वेदविहिता यज्ञाः कुर्वन्ति ते च सर्वदा ॥ ६९ ॥
 वरं वराकाश्चार्वाकाः ते तु प्रगट नास्तिकाः ।
 वेदोक्तितापसच्छद्मच्छन्नं रक्षो न जैमिनिः ॥ ७० ॥

वेदे हिंसात्व प्राबल्यं मखाऽनेक विधानतः ।
 गोमेधनरमेधाऽश्वमेधादीनां निरूपणात् ॥ ७१ ॥
 जलस्थलचराणां च जीवानां वै विधानकम् ।
 यज्ञार्थं परिदृश्यते अकुर्वन् ते तथैव च ॥ ७२ ॥
 न तु सांख्यादि मन्तव्ये वेदान्तिके च नो तथा ।
 किन्तु मीमांसकैः सर्वैः शाक्तानुयायिभिस्तथा ॥ ७३ ॥
 त एव चास्तिका वाच्याः भवद् वेदानुसारतः ।
 नास्तिकाश्च परे सर्वे वेदहिंसानिषेधकाः ॥ ७४ ॥
 पाणिनिसूत्रयोगेन आस्तिक्यं यदि चर्च्यते ।
 आत्मस्वर्गादि मन्तृणां मोक्षतत्त्वानुगामिनाम् ॥ ७५ ॥
 सर्वेषा मपि तेषां वै सांख्यदर्शनकादीनाम् ।
 आस्तिक्यं विद्यते युक्त्या शान्तचित्तेन बुध्यताम् ॥ ७६ ॥
 ततश्च नास्तिक वादोऽपि चार्वाके शोभते सदा ।
 न तु सांख्यादिके स्वान्ते बोद्धादिकविभागके ॥ ७७ ॥

प्रोक्तञ्च नर्मदाशंकर कविना—

नास्तिक्यं वेद धर्मे जिनवर सुमते सर्वमिथ्यात्वभावः ।
 कौसंग्यं चौद्धवीये भुवने सुविदिते वैष्णवेऽनाश्रयत्यं ॥
 सामाजेऽनार्यता यत्प्रचलितपरमं म्लेच्छके काफरत्वं ।
 सर्वाधः पातकारी प्रसरति भयदो भारते भेद भावः । ७८ ।
 द्वेष बुद्ध्या परेषां वै नास्तिक्यं नैव जल्प्यताम् ।
 यदि विशुद्धरूपेण आस्तिक्यं चर्च्यते त्वया ॥ ७९ ॥

तदा केवल जैनेषु अहिंसा शुद्धयोगतः ।
 आस्तिष्यं परितिष्ठेत अन्यत्र नाममात्रकम् ॥ ८० ॥
 अहिंसादि यमादीनां नान्यत्र सम्भवः खलु ।
 एकान्तनित्यतावादे अनित्यैकान्तवादके ॥ ८१ ॥
 भवादृशाश्च विद्वांशः प्रज्ञाशक्तिसमन्विताः ।
 परेषां भ्रांति गर्त्तेषु पातयन्ति कथं नु भो ॥ ८२ ॥
 यदि तत्कार्यकर्त्तव्ये पुरुषार्थः प्रयुज्यते ।
 तदा तत्प्रतिकाराय लेखनी चोद्यता मम ॥ ८३ ॥
 अतएव च सन्मार्गो गोप्तव्यो न भवादृशैः ।
 परलोकादि मन्तारः आस्तिकाश्च समे मताः ॥ ८४ ॥

श्रुतकेवलित्व पदवी न भवेत्

श्रुतकेवलिता पदवी जैनेषु नैव कीर्त्तिता ।
 दृष्टिवादस्य पाठेन अपितु श्रुतकेवली ॥ ८५ ॥
 तथा तत्पूर्णपाठेन देशना केवली समा ।
 यत्र श्रुतस्य पूर्णत्वं स एव श्रुतकेवली ॥ ८६ ॥
 जैनदर्शनज्ञानस्य शून्यत्वात्कल्पितं तथा ।
 नैव युक्ति प्रमाणानां स्वल्पत्वं तत्र विद्यते ॥ ८७ ॥
 देवमनुष्यजीवानां प्रीतिसंपादकत्वतः ।
 इति हेतुर्न वक्तव्यः अहिंसाधर्मसाधने ॥ ८८ ॥

१ तत्रैव श्रुतकेवलिता मता ।

२ शुद्धात्म स्वरूप प्रकाशकत्व हेतौ तु तादृग् दोषो नास्त्येव कुतो-

अहिंसासंयमे चैव तपो रूपे च धर्मता ।
 आत्म स्वरूपता तत्र हेतुत्वे न विधीयेते ॥ ८६ ॥
 यस्य धर्मे सदा स्वान्तं नमन्ति तत्र देवता ।
 ततो बाह्य लाभः स्यादुपद्रवस्य शान्तिता ॥ ८७ ॥
 अपरेषां तु का वार्ता देवानां नमने सति ।
 परे च नामिता एव इति मनसि बुद्धयताम् ॥ ८८ ॥
 जैनशास्त्रविरुद्धं ये मन्यन्ते पक्षपातिनः ।
 देवप्रियैर्नरैः पूज्याः ते नो ज्ञेयाः कदाचन ॥ ८९ ॥
 तं नो देवा नमस्यन्ति असन्मार्गावलम्बतः ।
 पलादास्तान्नमस्यन्ति न तु विशुद्धदेवताः ॥ ९० ॥
 वेदविहितहिंसायाः कारणं श्वसुरं प्रति ।
 जामातारो नमस्यन्ति इत्यपि नैव युक्तिमत् ॥ ९१ ॥
 यज्ञक्रियाविधानेन देवांश्च प्रीणयन्ति ते ।
 इति मिथ्या वचश्चैव श्रोतव्यं नैव कर्हिचित् ॥ ९२ ॥
 देवपूजास्वरूपश्चेत् यज्ञो हिंसानिषेधकः ।
 इत्यर्थे चैव कर्तव्ये विवादो विद्यते नहि ॥ ९३ ॥
 पश्वादिहोमरूपश्च किन्तु यज्ञः प्ररूपितः ।
 अतोऽहिंसा स्वरूपश्च यज्ञो नैव कदाचन ॥ ९४ ॥

यमादि योगांगद्वाराऽऽगम्यमान नूतनकर्मनिरोधेन पुरातनस्य निर्जरया
 शुद्धाऽऽत्मस्वरूपं प्रकटीयते शुद्धात्म प्रकाशत्वे हेतौ तु तादृग् दोषो
 नास्ति ।

अवध्यादिज्ञाननिरूपणे मिथ्यारूपता प्रदर्श्यते—

अवध्यादिक ज्ञानानां शुद्धं रूपं न कीर्तितम् ।
 पारिभाषिकशब्दानां सर्वथा ज्ञानशून्यतः ॥ ६८ ॥
 अतएव च जैनानां समीपे पठनं वरम् ।
 पश्चात् खलु प्रवक्तव्ये दोषता नैव संभवेत् ॥ ६९ ॥

अवधिज्ञाननिरूपणं—

अनुभवानुसारेण अस्माकं बोधता च या ।
 अवधिरूपज्ञानं तत् इति तेषां मतिः किल ॥ १०० ॥

मनःपर्यायनिरूपणं—

पठनानन्तरं चान्याऽभिप्रायस्य वेदनम् ।
 मनः पर्यायज्ञानं तत् जैनैरित्यपि मन्यते ॥ १०१ ॥
 वन्ध्यापुत्रस्वरूपं तत् सुदर्शनैर्निरूपितम् ।
 सर्वथा मानशून्यत्वे निरूपणं न युज्यते ॥ १०२ ॥
 अवध्यादिकज्ञानानां स्वरूपं ज्ञानबिन्दुषु ।
 तत्त्वार्थसूत्रवृत्त्यादौ विशेषावश्यके खलु ॥ १०३ ॥
 नन्दिसूत्रादिके चैव जैन तत्त्व-प्रदीपके ।
 एवमनेकशास्त्रेषु निरूपितं विशेषतः ॥ १०४ ॥
 अवलोकं विना कृत्वा शंकरस्वामिवत्त्वया ।
 यदि च लिख्यते विद्वन् उत्तरं तु मीलिष्यति ॥ १०५ ॥
 स्थानांगसूत्रकृत्सूत्रे अंगाख्ये प्रकीर्तिते ।
 सुधर्मस्वामि संदृढे श्रुत्वा प्रभुमुखाग्रतः ॥ १०६ ॥

युक्तिप्रमाणपूर्वेण व्याख्यातं शीलसूरिभिः ।
 शंका समाधिता तत्र दर्शिता वै प्रमाणतः ॥ १०७ ॥
 सूत्रकृत्सूत्र मध्येच सांख्यादि दर्शनं तथा ।
 आदिदेवोपदेशश्च वैतालीय विभागके ॥ १०८ ॥
 नरकस्त्रीविभक्तिश्च नारक दुःखवीक्षणम् ।
 विशेषतोऽत्र संप्रोक्तं सार्वीय दृष्टिवेदिभिः ॥ १०९ ॥
 अन्यमतीय प्रश्नाश्च प्रोक्ता वै चेन्द्रभूतिना ।
 उत्तराः शमभावेन कीर्त्तिता जिनभास्करैः ॥ ११० ॥
 अनेकवस्तुबोधश्च स्पष्टरूपेण जायते ।
 बोधाच्चारित्रसंप्राप्तिः ततः कर्मक्षयो ध्रुवम् ॥ १११ ॥
 स्थानांगे चैकमारभ्य दशपर्यंतवस्तुनः ।
 त्रैकालिकपदार्थानां तन्मध्ये च निरूपणम् ॥ ११२ ॥
 आक्रोशलेशता नैव मोहाभावे च सर्वथा ।
 अध्यात्मवादप्राचुर्यं धर्म भाव प्रकाशकः ॥ ११३ ॥
 न्यायशास्त्रानु कारित्वं चरकस्य तथैव च ।
 इत्युक्तिर्बालिशानां च नैकट्ये परिशोभते ॥ ११४ ॥
 एकदेशीयता तत्र अत्रैव सार्वदैशिकम् ।
 तत्र शुष्कविवादश्च अत्र चाध्यात्मदेशना ॥ ११५ ॥
 तस्य साम्यत्व संवादः कदाचिन्नैव युज्यते ।
 हस्तिरासभयोश्चैव कथं साम्यं निगद्यते ॥ ११६ ॥

१ अध्ययने ।

२ गौतमीय न्यायदर्शनानुकरणं ।

पुराणे ते च सूत्रे द्वे अर्वाचीना च संहिता ।
 न्यायसूत्रं ततः पश्चात् कथं साम्यं विभाव्यते ॥ ११७ ॥
 वैदकरूपता तत्र नैक रोगचिकित्सनम् ।
 अनेकारंभसंयुक्तं चरकं परिभाव्यताम् ॥ ११८ ॥
 तयोः केन प्रकारेण साम्यत्वं तेन साधितम् ।
 तत्तु स एव जानाति बुद्धि शून्यत्व योगतः ॥ ११९ ॥
 विना विचार्य वक्तव्यं पण्डितानां न शोभते ।
 शंकरस्वामिभाष्यं हि यथा हास्यास्पदं महत् ॥ १२० ॥
 जैनदृष्टिमविज्ञाय लिखने दोषता बहु ।
 आधुनिकाश्च विद्वांसः हास्यं कुर्वन्ति सर्वथा ॥ १२१ ॥
 कीयत्य ज्ञानता तेषां जैनदृष्टिनिरासने ।
 प्रतिपादनशैली च प्रामाण्यरहिता सदा ॥ १२२ ॥
 अनन्तावयवा—जीवे नो मता जैनदर्शने ।
 कथं शंकर स्वाम्यादि संन्यासिना निरूपिताः ॥ १२३ ॥
 त्रिविधजीवभेदाश्च नित्य सिद्धादि रूपतः ।
 सर्वत्र जैनशास्त्रेषु तादृक्षानैव कीर्तिताः ॥ १२४ ॥
 पुद्गलास्तित्व कायानां षोढात्वं तैर्निरूपितम् ।
 चत्वारि चैव भूतानि स्थावरं जंगमं तथा ॥ १२५ ॥
 खपुष्पसदृशं जैने तत्सर्वं परिकीर्तितम् ।
 जैनदर्शनज्ञानस्य सर्वथा तत्राभावता ॥ १२६ ॥
 धर्मास्तिकायतत्त्वस्य व्याख्याऽपि तादृशी खलु ।
 अधर्मास्तित्वकायत्वं यत्र तत्रैव मोक्षता ॥ १२७ ॥

एतत्सर्वस्य दुष्टत्वं तत्त्वाऽऽख्याने प्ररूपितम् ।
 दृष्टव्यं तत्समुद्घात्य सत्यमार्गगवेषकैः ॥ १२८ ॥
 अनभिज्ञत्व रूपा सा चेष्टा शंकरस्वामिनाम् ।
 अन्य दृष्टिं विना दृष्ट्वा लिखने नैव प्रौढिमा ॥ १२९ ॥
 सर्वेषां दर्शनानां च युक्तियुक्त्या विवेचनम् ।
 निरसनं च सदयुक्त्या तत्त्वाऽऽख्याने विभाव्यताम् ॥ १३० ॥
 तत्तद्दर्शनशास्त्रस्य विलोकनं विशेषतः ।
 कृत्वा च न्यायतीर्थेन प्रतिवादः समादृतः ॥ १३१ ॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः ॥

लघुप्रशस्तिः

रघुनाथपुरे रम्ये, मानभूमप्रदेशके ।
नैकभद्रजनाकीर्णे, नैक विद्यालयैर्युते ॥ १ ॥
जैनानां तत्र प्राचुर्यं, प्राक्काले वज्रभूमिषु ।
अनेकमन्दिराणां च, प्रादुर्भावो विधीयते ॥ २ ॥
विशालजैनमूर्तीनां, प्राकट्यमधुनापि च ।
अतः सराकजातीनां, चोद्धृत्यै यत्नता खलु ॥ ३ ॥
महानविद्यालयश्चात्र, स्थापितो जैनपुङ्गवैः ।
मंगलादिकसाधूनामुपदेशप्रभावतः ॥ ४ ॥
जनानामानुकूल्यं च, बहुधा परिविद्यते ।
अतस्तदुपकाराय, श्राद्धैर्धन व्ययीकृतः ॥ ५ ॥
श्राद्धादि गुणयुक्तानां, सीधीय गोत्रताजुषाम् ।
बहादूरस्य चौदार्यात्, जातं कार्यं महत्तरम् ॥ ६ ॥
गुरु श्री धर्मसूरीणां, समोपरि कृपा सदा ।
अतस्तत्कार्यं कर्त्तव्ये यत्नः कथं न तन्यते ॥ ७ ॥

१—मंगलविजय-प्रभाकरविजयः ।

२—बहादूरसिंहजी सिधी ।

नवयुवक प्रेस,
३, कमर्सियल बिल्डिंगस्
कलकत्ता ।